

УДК 377:15.457.7

***Наталія Бідюк,
Ольга Тарасова***

**РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД РОЗВИТКУ
ОСВІТНЬОГО НАПРЯМУ “МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ”
ЯК СКЛАДОВОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ У США**

Як тільки Болонський процес в Україні перейшов у практичну площину, відразу виникла потреба в адаптації системи української освіти до його вимог, і саме тому вивчення освітніх систем провідних держав стало актуальним. США є однією з таких країн, університети якої щороку потрапляють у рейтинг найпопулярніших і найкращих вищих навчальних закладів світу. У системі освіти України та США можна знайти багато спільних рис, проте існує і ряд відмінностей, які заслуговують на детальне вивчення. Для нашого дослідження важливо здійснити історико-педагогічний аналіз становлення і розвитку вищої професійної освіти у галузі міжнародних відносин у США з метою критичного осмислення американської педагогічної спадщини та диференціації кращих зразків її модернізації та вдосконалення. Останнім часом значно зріс інтерес науковців до вивчення історії виникнення та розвитку цього порівняно нового напрямку в гуманітарній освіті. Проте, проаналізувавши ряд електронних і друкованих джерел, ми дійшли висновку, що ця проблема залишається недостатньо вивченою. Тому доцільно розглянути історію виникнення спеціальності “Міжнародні відносини” через призму як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що безпосередньо вплинули на цей процес. Усвідомлюючи, що проблема становлення і розвитку вищої освіти у галузі міжнародних відносин у США може бути предметом самостійного наукового пошуку, зупинимось на основних, ключових моментах її формування.

До питання професійної підготовки майбутніх фахівців свого часу зверталося багато дослідників. Серед найвідоміших – О. Бандурка, Л. Барановська, С. Батищев, Н. Бідюк, Р. Гуревич, В. Давидов, Д. Ельконін, І. Козловська, З. Курлянд, А. Маркова, М. Морозова, Н. Ничкало, В. Рибак, О. Савонько, А. Семенова, В. Тюріна, О. Федоренко, З. Хізроева, Р. Хмелюк та ін. У працях цих та інших учених ми знаходимо детальні розробки процесу підготовки майбутніх фахівців, але лише у загальнопедагогічному аспекті. Ми ж вважаємо за необхідне детальніше зупинитися на формуванні професійно значущих умінь і навичок саме майбутніх фахівців-міжнародників, а для цього, у свою чергу, необхідно дослідити процес зародження та розвит-

ку означеного напрямку в системі вищої освіти США. З огляду на вищезазначене метою статті є здійснення ретроспективного аналізу процесу виникнення та становлення вищої професійної освіти у галузі міжнародних відносин у Сполучених Штатах Америки.

Нашою вихідною позицією є припущення про те, що соціально-економічні зміни, які відбувалися в житті країни, безпосередньо впливали на теорію і практику підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин через уявлення про цілі, зміст підготовки, вимоги до професійної компетентності й особистих якостей фахівців-міжнародників. Для здійснення ретроспективного аналізу нами були обрані історико-структурний, конструктивно-генетичний та історико-компаративістський методи дослідження. Застосування вказаного інструментарію дозволило дослідити проблему з огляду на такі структурні аспекти: 1) зміна соціально-економічної ситуації, вимог науково-технічного прогресу і стану міжнародних відносин до підготовки фахівців у цій галузі; 2) зміна уявлень про міжнародні відносини, основні риси нових моделей міжнародної діяльності; 3) зміна вимог до фахівця-міжнародника та завдань його професійної підготовки.

Спочатку, на нашу думку, важливо окреслити в цілому ситуацію, що склалася на ринку освітніх послуг США, і безпосередньо вплинула на процес зародження та формування освіти у галузі міжнародних відносин. Наприкінці XIX століття, а саме цей період вважатимемо початком етапу зародження напрямку “Міжнародні відносини”, вища школа США продовжувала зміцнюватися та розвиватися. У великих університетах почали активно формуватися наукові школи і нові напрями гуманітарних і прикладних наук. Науково-технічні досягнення університетів, розширення тематики наукових досліджень привели до зростання асигнувань від державних структур управління освітою, великих монополій і приватних інвесторів. Прикладом такої участі монополій у розвитку системи вищої освіти може слугувати Чиказький університет, якому в 1882 р. Рокфеллери передали 30 мільйонів доларів. Родиною мільйонерів Стенфордів у 1882 р. було зібрано 20 мільйонів доларів на формування Стенфордського університету. Відомий підприємець Джон Хопкінс заповів штату Меріленд 7 мільйонів доларів для заснування університету в Балтіморі. Університет почав роботу в 1876 р. під назвою Університет Джона Хопкінса [1, с. 39]. Зауважимо, що недаремно наведено як приклади саме ці університети, оскільки згодом вони стали найпрестижнішими та найвідомішими вищими навчальними закладами Північної Америки, у яких готують фахівців із міжнародних відносин.

Вважаємо за доцільне зупинитися на структурі американського університету кінця XIX ст., яка мала певні відмінності від європейських вищих

навчальних закладів. У період розвитку університетів центральною ланкою, “...ядром вищої освіти США” були коледжі вільних мистецтв [4, с. 67]. При створенні університетів справедливо виникало питання: яка модель університету (німецька, англійська, французька тощо) має бути використана як прототип? Слід зазначити, що коли у США не існувало університетів, багато американців навчалося в Німеччині. Тому, як вказує О. Романовський, виникла тенденція до копіювання німецької структури навчального закладу [4, с. 67]. Але слід було враховувати і традицію надання освіти коледжами вільних мистецтв. Поєднавши два підходи до структури вищого навчального закладу (німецький – із домінуванням акцентів на дослідженнях, та англійський – традиційний, загальноосвітній), було створено суто американську структуру університету, в якій німецька модель накладалася на модель коледжу вільних мистецтв. Крім того, професійні школи, які були окремими навчальними закладами у Європейських країнах, почали входити до складу університетів, ставали їх підрозділами. Додамо, що така самобутня американська модель університетської освіти вдосконалилася і виправдала надії лідерів того часу.

Період розвитку й урізноманітнення вищої освіти США (1890-1940 рр.) характеризується, насамперед, намаганням зробити вищу освіту масовою та високоякісною. Як стверджують дослідники, на початку ХХ ст. вища освіта, особливо елітна, не була доступною для широких мас населення. Відповідно на потреби американців у отриманні вищої освіти було створення такої системи, яка дозволяла отримати професійно орієнтовану освіту за два роки [4, с. 70]. Перший навчальний заклад такого типу було відкрито у 1901 р. у штаті Іллінойс – Joliet Junior College. Надалі подібні навчальні заклади отримали назву юніор-коледжів. Майже одразу навчальні заклади цього типу стали масовими завдяки своїй доступності. Уже в середині ХХ століття їх налічувалося близько 500, а до кінця століття – понад 1000. Разом із професійними школами (professional school) і системою початкового дворічного навчання в общинних коледжах (community college) вони утворили розгалужену мережу навчальних закладів.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку нової професійної освіти стала підготовка фахівців із міжнародних відносин, державного управління та міжнародного права. Оскільки саме наприкінці ХІХ ст. починає зароджуватися інтерес до вивчення міжнародних відносин і виникає потреба у підготовці фахівців у цій галузі. Важливим є той факт, що на той час під впливом глобалізаційних процесів постало чимало невирішених питань щодо міжнародних відносин. Хоча офіційно міжнародні відносини існували, починаючи з ХVІІ ст. (зародження поняття “міжнародні відносини” пов’язують

із підписанням Вестфальського миру в 1648 р. – Тарасова О. В.), потреби у їх вивченні та, більше того, підготовці фахівців у цій галузі не виникало. Власне вивчення міжнародних відносин у системі суспільствознавчих дисциплін почалося у 1880-их роках, а виокремлення у самостійну навчальну дисципліну відбулося лише після Першої світової війни у 1920-их роках.

Відбулося це під впливом низки подій у політичному житті країни. Так, Іспано-американська війна 1889 р. мобілізувала розвиток дипломатії США. Промислова революція дала поштовх розвитку нових ідей, технологій, комунікацій на рівні міждержавних відносин. Міжнародна торгівля, укладення угод та обмін кадрами сприяли налагодженню систематичних, регулярних, тісних міжнародних відносин. У 1900 р. кількість американських дипломатів (саме працівники дипломатичної служби були на той час чи не єдиними фахівцями у галузі міжнародних відносин, за винятком юристів, що спеціалізувалися на міжнародному праві – Тарасова О. В.) не перевищувала 80 осіб, порівняно із 200 представниками США на міжнародній арені у 1905 році.

Першим важливим кроком на шляху зародження та розвитку напряму “Міжнародні відносини” стало заснування Американської академії політичних і суспільних наук (American Academy of Political and Social Sciences). Важливим є факт, що з 1890 р. розпочалося видання фахового журналу, в якому висвітлювалися не лише проблеми міжнародних відносин, але й актуальні на той час питання розвитку професійної освіти у цій галузі.

Зародження напряму підготовки “Міжнародні відносини” пов’язують з іменами прогресивних американських науковців Джона Гуннела (John Gunnell) та Джеймса Ферра (James Farr), які наполягали на необхідності вивчення міжнародних відносин в університетах і коледжах. Вони виявилися першими, хто запропонував розглядати саму дисципліну не як складову політології, а як самостійний предмет, розроблений і сформований на задах міждисциплінарного принципу.

Першою професійною школою у галузі міжнародних відносин стала Школа міжнародних відносин Еліота (Elliott School of International Affairs) при Університеті Джорджа Вашингтона (George Washington University). Школа сягає своїм корінням 1898 р., коли в Університеті Джорджа Вашингтона вперше почали викладати міжнародні відносини. Спочатку основною метою навчання було підготувати майбутніх урядових службовців. Проте згодом зі зростанням ролі США на міжнародній арені зріс попит на дипломатичні та консульські кадри. У тому ж році було засновано Школу порівняльного правознавства та дипломатії, яка згодом була реорганізована у Школу державного управління, міжнародних відносин і бізнесу (School of Government International Affairs and Business).

Найпершим вузькопрофільним навчальним закладом у США, який почав готувати фахівців у галузі міжнародних відносин, вважається Школа дипломатичної служби Едмунда Волша (Edmund A. Walsh School of Foreign Service), яка була створена при Джорджтаунському університеті (Georgetown University). Школу було засновано у 1919 р., після Першої світової війни, коли виникла потреба у висококваліфікованих службовцях для дипломатичних представництв США у всьому світі. Тому головною метою школи було забезпечити студентів професійною освітою у галузі міжнародних відносин і підготувати їх до дипломатичної служби на міжнародній арені. Засновник школи та її перший декан Едмунд Волш (Edmund A. Walsh) вбачав концепцію навчання у тому, що “школа готуватиме службовців для усіх основних форм іноземного представництва – офіційних і неофіційних, державного і приватного секторів, до комерційної, фінансової, консульської чи дипломатичної діяльності” [8]. Важливо зазначити, що педагогічні ідеї Едмунда Волша вплинули на подальший розвиток освіти у галузі міжнародних відносин у всій країні.

Важливим етапом розвитку професійної освіти у галузі міжнародних відносин стало започаткування Школи дипломатичної служби (Foreign Service School) і спеціалізованого навчального курсу підготовки фахівців до міжнародної діяльності “A100”. Посол Еліс О. Брігс (Ellis O. Briggs) пригадує у своїй автобіографії, як відбувалося створення Школи дипломатичної служби у 1924 р., після прийняття Закону Роджерса (Rogers Act or Foreign Service Act). Посол Брігс зауважує у своїй книзі, що “Школа дипломатичної служби розпочала своє існування при Міністерстві державної політики, у кімнаті номер 100 на першому поверсі департаменту військово-морського будівництва”. З метою забезпечення на належному рівні підготовки “високопрофесійних службовців для дипломатичних місій” і уникнення проблем, які могли б виникнути в разі відсутності викладачів за відповідним профілем, відповідальність за організацію та здійснення навчального процесу було повністю покладено на закордонних фахівців [5, с. 54].

Наступним кроком на шляху становлення професійної освіти у галузі міжнародних відносин стало заснування у 1928 р. Комітету з міжнародних відносин (Committee on International Relations) групою професорів Чиказького університету (the University of Chicago) на чолі з Гансом Моргентау (Hans Morgenthau) та Квінсі Райтом (Quincy Wright). Тоді ж було розроблено першу в Сполучених Штатах магістерську програму з міжнародних відносин. Основними напрямками спеціалізації було обрано міжнародну безпеку, міжнародну політекономію, міжнародне право та порівняльну політологію.

Як не дивно, але наступним поштовхом для розвитку професійної освіти у галузі міжнародних відносин стала Велика Депресія. Так, у 1930-их роках було засновано два потужні навчальні заклади: Школу Флетчера (The Fletcher School) та Школу міжнародних відносин Вудро Вільсона (Woodrow Wilson School of International Affairs). Тоді, у розпал Великої Депресії, школа Флетчера була єдиним професійним навчальним закладом у США, який готував магістрів міжнародних відносин [6, с. 140]. Концепція підготовки фахівців у школі кардинально відрізнялася від концепцій решти професійних навчальних закладів, які будували навчання на традиціях професійних шкіл бізнесу та права. На думку засновника школи Остіна Флетчера, навчальний заклад не повинен був стати школою звичайного типу, в якій би готували фахівців за стандартною програмою. Школа мала здійснювати підготовку високопрофесійних кадрів для дипломатичної служби шляхом вивчення питань, які безпосередньо стосуються сфери міжнародних відносин – від основних принципів міжнародного права, на яких заснована дипломатія, до географії та економіки [11].

У період Другої світової війни з 1941 р. по 1945 р. всі американські коледжі й університети тим чи іншим чином брали участь у військових діях. Війна виявилася невичерпним джерелом досліджень у галузі налагодження міжнародних відносин і вирішення конфліктів. Як наслідок, почався бурхливий розвиток професійної освіти у галузі міжнародних відносин. У 1946 р. Комісія при Президентові США з питань вищої освіти прийняла рішення про фінансування створення нових професійних шкіл міжнародних відносин.

Опікування держави станом справ у освіті в галузі міжнародних відносин сприяло її інтенсивному розвитку. Насамперед, удосконалювалися навчальні плани. Було введено комплекс економічних дисциплін, зросла кількість курсів іноземних мов. Навчальні плани формувалися під кутом зору змін у світовій політиці. У навчальний процес впроваджувалися нові методики навчання – проблемні методи, методи індивідуального навчання, дискусії, рольові ігри тощо. Поступова гуманітаризація навчання мала на меті витіснити надлишок спеціальних дисциплін.

Саме у післявоєнний період, у 1946 році була заснована Школа міжнародних відносин Колумбійського університету (Columbia University's School of International Affairs). Новаторство школи полягало в акценті на практичних заняттях, а ключовою місією школи було визначено “сприяти встановленню порозуміння між регіонами світу шляхом підготовки дипломатів, чиновників та інших фахівців, які б відповідали вимогам і викликам складного післявоєнного світу” [7]. Зазначимо, що у травні 1954 року відділенням суспільних наук Фундації Рокфеллера (Rockefeller Foundation)

було організовано та проведено круглий стіл із метою обговорення “можливості всебічного сприяння розвитку професійної освіти у галузі міжнародних відносин”, а також фінансування досліджень у цій галузі. Групою провідних науковців на чолі з Кеннетом Томсоном (Kenneth Thompson) було розроблено план розвитку системи навчальних закладів, у яких готували фахівців із міжнародних відносин. Результатом круглого столу стало встановлення тісного зв'язку між державою, вищою освітою у галузі міжнародних відносин і благодійними фондами, які заявили про свою готовність фінансувати розвиток професійної освіти.

Наступний етап розвитку професійної освіти у галузі міжнародних відносин пов'язаний із “холодною війною” між США та СРСР. Після запуску в 1957 р. першого штучного супутника Землі Америка, яка пишалася своїми науково-технічними досягненнями та рівнем розвитку освіти і науки, виявилася аутсайдером на міжнародній арені. У відповідь на запуск СРСР штучного супутника було прийнято низку законодавчих актів, серед яких варто виокремити Закон “Про освіту в інтересах національної оборони”. Цей закон визначав основну мету державної політики у галузі освіти – зміцнення науково-технічного потенціалу США та підготовка кадрів нової генерації, які б відповідали вимогам часу. Крім того, закон сприяв зростанню асигнувань на розвиток наукових досліджень в університетах, зміцненню матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів і залученню висококваліфікованих іноземних фахівців для підготовки національних кадрів.

Саме у розпал “холодної війни” у 1957 р., коли президент Дуайт Ейзенхауер (Dwight D. Eisenhower) звернувся до керівників американських університетів із закликом розробити нові навчальні програми гуманітарного циклу, зокрема у галузі міжнародних відносин, які б дали змогу готувати фахівців із питань зовнішньої політики в умовах суперництва з Радянським Союзом, було створено Школу міжнародних служб при Американському університеті (the American University's School of International Service).

Важливість вивчення міжнародних відносин і підготовки фахівців у цій галузі ставала все більш очевидною. У 1957 р. було засновано Вищу школу міжнародних відносин при Пітсбургському університеті (University of Pittsburgh Graduate School of International Affairs), а з 1959 р. почала функціонувати Асоціація міжнародних досліджень (International Studies Association), яка вже за кілька років стала однією з найактивніших національних асоціацій із вивчення міжнародних відносин. Головною метою Асоціації було проголошено “збереження і розвиток кращих традицій у дослідженні проблем міжнародних відносин та викладанні відповідних навчальних дисциплін”.

Перед Асоціацією було поставлено завдання підтримки і розвитку високого професійного рівня досліджень та викладання міжнародних відносин і світової політики у США, а також розвиток професійних контактів із міжнародними асоціаціями, встановлення тісних зв'язків між дослідниками і викладачами, що працюють у галузі міжнародних відносин і світової політики. Крім того, Асоціація значно вплинула на розвиток неформальних контактів між представниками політичної та науково-дослідної еліти, а також налагодження міжнародного академічного діалогу. Додамо, що завдяки діяльності Асоціації міжнародних досліджень у багатьох університетах розпочалася підготовка бакалаврів і магістрів за напрямом "Міжнародні відносини". Зростаюча популярність ступенів у цій галузі стала беззаперечним свідченням важливості вивчення міжнародних відносин на порозі ХХІ ст.

Середина ХХ ст. стала моментом, коли американська вища школа потребувала суттєвого реформування. Основними причинами початку реформування стало відставання Сполучених Штатів Америки в науково-технічному розвитку від інших країн; високі вимоги до фахівців різних рівнів, вибухове зростання наукових знань, поява нових напрямів у науці, виникнення нових спеціальностей і професій. З метою підвищення якості підготовки фахівців і покращення якості самої системи були необхідні серйозні зміни як у структурі системи освіти, так і в формах і методах навчання. Виникла необхідність перетворення науково-дослідних програм на важливий фактор у процесі підготовки кадрів, а також створення системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів з метою розвитку компетентності фахівців на рівні досягнень науки і техніки.

Саме у 60-70-ті роки було здійснено важливу освітню реформу, основними перевагами якої були: неперервність змін і гнучкість системи, наявність широкої ініціативи з боку професорсько-викладацького складу; розмаїття форм і методів навчання; гнучкість у пристосуванні навчальних закладів до нових потреб. У 1963 р. Конгрес США прийняв акт, спрямований на розвиток професійної освіти. Завданням цього акту було [12, с. 27]: збереження, розширення та розвиток існуючих програм; започаткування нових професійних програм; забезпечення скороченого робочого дня студентам, що навчаються за власний кошт на денній формі навчання. У результаті відбулось остаточне перетворення школи США на багатоступеневу, що дало можливість швидше реагувати на потреби економіки у фахівцях різних рівнів і сприяло покращенню якості підготовки фахівців. Активізувалися процеси інтеграції та кооперації ВНЗ, що дозволило ширше впроваджувати міждисциплінарний підхід до навчання. Саме у зазначений період реформування різко зросла потреба держа-

ви у фахівцях у галузі міжнародних відносин, бізнесу і торгівлі. Ресурси університетів були спрямовані на розвиток цих напрямів і вдосконалення процесу підготовки фахівців для цих галузей.

В умовах науково-технічного прогресу, що безпосередньо вплинув на динаміку організації навчального процесу, простежувалася інтенсифікація процесу навчання за допомогою спресовування інформації, заміни в ряді провідних ВНЗ щорічно до 10% усіх предметів, що вивчаються, зменшення навчальних тижнів у семестрі. Значного поширення набула система тьюторства (система індивідуалізованого навчання студентів), яка дозволила студентові самостійно визначати своє навчальне навантаження, індивідуалізувати форми самостійної роботи.

Усі зазначені вище ініціативи та реформи були, безперечно, позитивними для розвитку вищої школи США, проте виявилися недостатніми. У 1983 р. міністр освіти США виступив із доповіддю “Нація у небезпеці”. На основі цієї доповіді було розроблено програму перебудови системи освіти на період до 1990 р., яка включала в себе елементи централізації системи вищої освіти. Однак і ця програма не дала очікуваних результатів. У 1991 р. була оголошена і прийнята нова освітня ініціатива, ключовими положеннями якої були: розвиток системи національного тестування; забезпечення можливості отримання вищої освіти широким верствам населення; фінансова підтримка тих, хто добре навчається; стимулювання бізнесу в підтримці некомерційних організацій, які здійснюють наукові дослідження, і розвиток нетрадиційних підходів в освіті; створення умов партнерства між освітніми закладами та роботодавцями [2, с. 63-70].

Активне реформування та фінансування вищої освіти суттєво вплинуло на розвиток освіти у галузі міжнародних відносин. Знаковою подією в історії становлення професійної освіти у галузі міжнародних відносин стало заснування у 1987 р. Вищої школи міжнародних відносин і досліджень тихоокеанського регіону (Graduate School of International Relations and Pacific Studies) при Каліфорнійському університеті (University of California). Діяльність школи була спрямована на вивчення міжнародних економічних відносин між країнами Азії, Північної та Південної Америки. Школу було створено у період активних економічних і політичних трансформацій у світі. Стратегічний вибір, зроблений засновниками, особливо щодо навчальної програми, відобразив їхню концепцію професійної підготовки фахівців, здатних швидко реагувати на зміни у світовій політиці й економіці. У тому ж році було засновано Школу дипломатії та міжнародних відносин Уайтхеда (Whitehead School of Diplomacy and International Relations) при Університеті Сітон Хол (Seaton Hall University)

у Нью-Джерсі. Школа стала першим професійним навчальним закладом, що готував фахівців із міжнародних відносин, який був заснований після “холодної війни”. Основним завданням школи було проголошено “готувати нове покоління світових лідерів” [9]. Завдяки фінансовій підтримці держави Школа Уайтхеда почала активно вводити у навчальний план стажування у провідних міжнародних установах та організаціях.

Завершальним етапом становлення професійної освіти у галузі міжнародних відносин, на нашу думку, стало заснування Асоціації професійних вищих навчальних закладів міжнародних відносин (The Association of Professional Schools of International Affairs (APSIA)) – некомерційної освітньої організації, до якої входять вищі навчальні заклади, які готують майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин. Діяльність асоціації розпочалася всередині 1970-их років. Тоді вона функціонувала як неформальне об’єднання американських вищих навчальних закладів. Офіційно історія Асоціації професійних ВНЗ міжнародних відносин бере початок із 1989 р. Провідним напрямом діяльності асоціації є сприяння підвищенню якості та ролі освіти у галузі міжнародних відносин на рівні державного та світового освітніх просторів [10].

Сьогодні членами асоціації є понад 60 вищих навчальних закладів із Північної Америки, Азії та Європи. Головною метою своєї діяльності члени Асоціації визначають якісне покращення професійної освіти у галузі міжнародних відносин і, як наслідок, налагодження власне міжнародних відносин, встановлення миру та безпеки у світі [10]. Важливим є той факт, що після створення Асоціації усі вищі навчальні заклади, що стали її членами, певною мірою уніфікували та стандартизували свої навчальні програми.

Враховуючи вищевикладене, можемо зробити висновки, що в історії розвитку вищої освіти США у галузі міжнародних відносин доцільно виділити такі етапи: зародження (1882-1924 рр.) – характеризується початком вивчення міжнародних відносин у системі суспільствознавчих дисциплін із подальшим виокремленням у самостійну навчальну дисципліну, заснуванням Американської академії політичних і суспільних наук та першої професійної школи у галузі міжнародних відносин – Школи при Університеті Джорджа Вашингтона у відповідь на потреби суспільства у фахівцях із міжнародних відносин; становлення (1924-1956 рр.) – активне фінансування держави, започаткування Школи дипломатичної служби і спеціалізованого навчального курсу “A100”, прийняття Закону “Про дипломатичну службу”, заснування ряду професійних шкіл, розробка першої магістерської програми з міжнародних відносин, здійснення ґрунтовних наукових досліджень у галузі міжнародних відносин; утвердження (1956-1989 рр.) – прийняття Закону “Про освіту в інтересах національної оборони”, засну-

вання Школи міжнародних служб при Американському університеті, Вищої школи міжнародних відносин при Пітсбургському університеті, Асоціації міжнародних досліджень і Асоціації професійних вищих навчальних закладів міжнародних відносин. Наближення освіти до життя, гуманітаризація та демократизація, особистісний підхід – концептуальні ідеї розвитку вищої професійної освіти США на цьому етапі.

Новітній етап розбудови вищої професійної освіти у галузі міжнародних відносин США, який розпочався після 1989 р., буде висвітлений нами у подальших наукових дослідженнях.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо детальне вивчення розвитку освітньої діяльності в цілому й особливостей підготовки фахівців із міжнародних відносин, зокрема у навчальних закладах Сполучених Штатів. Крім того, важливо розглянути та проаналізувати основні методичні, організаційні та академічні підходи, що є необхідною умовою для повного розуміння основних відмінностей між професійною освітою США й України.

1. *Запругаев С. А.* Системы высшего образования России и США / *С. А. Запругаев* // Проблемы высшего образования. — 2001. — № 1. — С. 39—47.
2. *Литтл Б. А.* Высшее образование в США / *Б. А. Литтл* ; пер. с англ. *Е. Воронова*. — Симферополь : [б. и.], 1997. — 243 с.
3. *Романовська О. О.* Досвід вищої освіти Сполучених Штатів Америки ХХ-ХХІ століття. Кн. 1 : Гуманітарна та підприємницька підготовка американців / *О. О. Романовська, Ю. Ю. Романовська, О. О. Романовський*. — Вінниця : Нова Книга, 2009. — 264 с.
4. *Романовський О. О.* Теорія і практика зарубіжного досвіду в підприємницькій освіті України : монографія / *Романовський О. О.* — К. : Деміур, 2002. — 400 с.
5. *Briggs Ellis O.* Proud Servant: The Memoirs of a Career Ambassador / *Ellis O. Briggs*. — Kent State, OH : Kent State University Press, 1998. — 200 p.
6. *Miller Russell E.* Light on the Hill: A History of Tufts College 1852-1952 / *Russell E. Miller*. — Boston : Beacon Press, 1966. — 571 p.
7. Official site of Columbia SIPA: School of International and Public Affairs. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://sipa.columbia.edu>
8. Official site of Edmund A. Walsh School of Foreign Service. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://sfs.georgetown.edu>
9. Official site of School of International Service. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.american.edu>
10. Official site of The Association of Professional Schools of International Affairs. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.apsia.org>
11. Official site of The Fletcher School of International Affairs. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://fletcher.tufts.edu>
12. *Pulliam J.* History of Education in America / *J. Pulliam, J. Patten*. — Prentice-Hall, Inc., 1995. — 460 p.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2012

Н. Бидюк, О. Тарасова

**Ретроспективный обзор развития
образовательного направления “Международные отношения”
как составляющей гуманитарного образования в США**

В статье осуществлен ретроспективный анализ процесса возникновения и становления высшего профессионального образования в области международных отношений в Соединенных Штатах Америки.

Ключевые слова: высшее образование США, университет, профессиональная школа, специалист в области международных отношений.

N. Bidiuk, O. Tarasova

**Retrospective Review of “International Relations”
Educational Approach Development as a Component
of Humanitarian Education in the USA**

The article presents retrospective analysis of the process of emergence and establishment of higher education in the field of international relations in the United States of America.

Key words: United States of America higher education, university, professional school, specialist in the field of international relations.

Рецензент – кандидат біологічних наук,
старший науковий співробітник Н. О. Постригач